

AKSEKİ-SARIHACILAR KÖYÜ CAMİİ

Lokman TAY¹

Özet

Bu çalışmada, Antalya'nın Akseki İlçesi'ne bağlı Sarıhacılar Köyü Camisi incelenmiştir. Kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen bir kütleden oluşan yapı iki bölümden meydana gelmektedir. Kuzeyinde sonradan eklendiği anlaşılan bir mekân bulunan derinlemesine dikdörtgen planlı harim, ahşap direklerin taşıdığı düz ahşap tavanla örtülüdür. Yapı moloz taşların arasına ahşap hatılların yerleştirildiği yarı kâgir sistemle inşa edilmiştir. Dış cepheleri sade olan yapının içerisinde özellikle kapı kanatları, tavan ve mihrabında ahşap süslemeler görülmektedir. Yapının en dikkat çekici bölümü ise ahşap mihrabıdır. Ahşap minberin sadeliğine karşılık mihrap, ajur ve boyama tekniği ile oluşturulmuş oldukça zengin süslemelere sahiptir. Sarıhacılar Köyü Camisi Anadolu'da Ürgüp Damsa Köyü Taşkın Paşa Camisi ile başlayan ahşap mihrap geleneğinin 19. yüzyıldaki önemli bir temsilcisi olarak değerlendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Akseki, Sarıhacılar Köyü, Cami, Ahşap, Mihrap.

THE MOSQUE OF THE VILLAGE SARIHACILAR IN AKSEKI

Abstract

In this study, the mosque in the village of Sarıhacılar at Akseki district of Antalya city has been examined in a scientific method. The building in a rectangular body built in north-south direction is composed of two sections. The prayer room in a longitudinal layout, the north of which is occupied with a room to have been built later, is covered with a flat wooden top resting on wooden sticks. The whole structure has been constructed with a half-kâgir system which the timber balks have been placed between the courses of rubble stone. While the exterior is too plain, some wooden decoration can be observed on the door wings, ceiling and mihrab in the interior. The most significant element of the building is the wooden mihrab. In contrast to the plainness of the wooden minber, the mihrab bears rich ornaments applied with the techniques of openwork and dyeing. The mosque of the village Sarıhacılar can be evaluated as an important representative of the tradition of wooden mihrab in 19th century, which started with Taşkın Paşa Mosque in the village Damsa at Urgup in Anatolia.

Keywords: Akseki, The Village Sarıhacılar, Mosque, Wood, Mihrab.

---

¹ Yrd.Doç.Dr., Akdeniz Üniversitesi, lokmantay@gmail.com

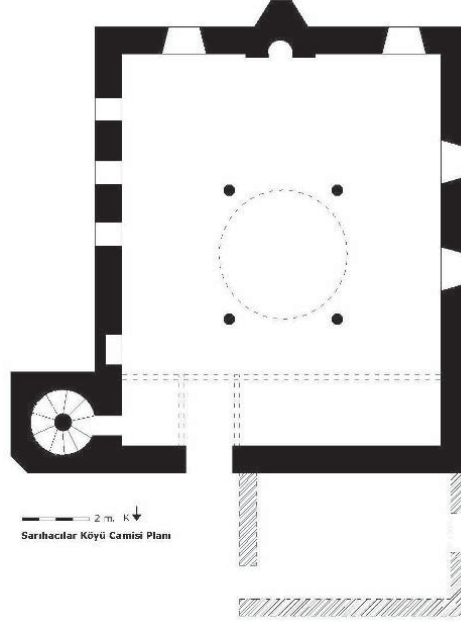
Giriş

Bu çalışmada, Antalya'ya 155 km. uzaklıktaki Akseki İlçesi'ne bağlı Sarıhacılar Köyü Camisi incelenmiştir. Köy, ilçenin yaklaşık 8 km. güneyinde Antalya-Konya yolunun doğusunda bulunmaktadır. Antalya ve Konya arasında Toros Dağları'nın üzerine kurulu olan Akseki dağlık ve ormanlık bir coğrafyaya sahiptir. Bu sebeple bölgenin yapı malzemesini ahşap ve moloz taş oluşturmaktadır. Çevresel koşulların da etkisiyle bölgenin genel eğilimine uygun olarak cami ahşap ve moloz taş malzemeyle inşa edilmiştir.

Bugüne kadar Akseki ve çevresine yönelik çalışmalar daha çok evler ve geleneksel mimari üzerine yoğunlaşmıştır (Kunduracı, 1995; Yazar, 2001; Yazar, 2015, s. 391-401; Kavas, 2009; Parlak, 2011; Yerli, 2011; Kavas, 2015, s.364-389; Tay, 2016, s.118-141; Sağiroğlu, 2016, s.49-58; Şenocak ve Sağiroğlu, 2016, s.391-401; Sağiroğlu vd. 2016, s.10-30; Sağiroğlu ve Karayazı, 2017, s.12-35). Bu yayınlardan sadece birinde (Sağiroğlu, 2016, s. 49-58) Akseki, Manavgat ve İbradı çevresinde görülen ahşap minareler incelemiş, camilerse çalışmanın dışında tutmuştur. Ayrıca "Antalya Minareleri (Cumhuriyet Dönemine Kadar)" (Yerli, 2011) ve "Antalya Cami ve Mescitlerinde Yer Alan Mihraplar" (Parlak, 2011) başlıklı tezlerde de Akseki'nin köylerindeki camilere dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Yapılan incelemeler sonucunda Sarıhacılar Köyü Camisi'nin herhangi bir yayına konu olmadığı görülmüştür. Bu sebeple günümüzde terkedilmiş durumda olan Sarıhacılar Köyü'nün camisini fotoğraf ve çizimlerle belgelemek ve bilim dünyasına tanıtmak amacıyla bu konuda çalışmaya karar verilmiştir. Çalışma sonucunda yapının belgelenmesi ve bölgedeki diğer camilerle gerek mimari ve malzeme gerekse süsleme bakımından karşılaştırılması ve de Türk cami mimarisi içerisindeki yerinin belirlenmesi hedeflenmektedir.

Sarıhacılar Köyü Camii

Yapı, Sarıhacılar Köyü'nün meydanında köy odasının güneyinde eğimli bir arazi üzerine kurulmuştur. Kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen bir kütleden oluşan cami, bir minare ve farklı tarihlerde inşa edilmiş iki bölümden oluşmaktadır (Görsel 1). Yapının üzeri içten düz ahşap tavanla, dıştan dört yöne eğimli kiremit kaplı kırma çatıyla örtülü "sakıflı cami" tipindedir. Yapının kuzeydoğu köşesinde kare kaideli, tek şerefeli silindirik gövdeli bir minare yer almaktadır. Minarenin şerefealtı tuğla örgüsüyle testere dişi şeklinde oluşturulmuştur.

Görsel 1: Sarıhacılar Köyü Camii Planı (Çizim: Lokman TAY)

Moloz taş ve ahşap malzemeye inşa edilen yapının duvarlarında iki farklı teknik uygulanmıştır. Güneydeki esas yapı ahşap ve moloz taşın birlikte kullanıldığı yarı kâgir sistemle inşa edilmiştir. Sonradan eklendiği anlaşılan kuzeydeki bölüm ise yöre insanı tarafından “düğmeli duvar” olarak adlandırılan Akseki ve çevresine özgü bir teknikte inşa edilmiştir. Düğmeli duvar, moloz taşların arasına 50-60 cm. aralıklarla atılan ahşap hatılları dikine kesen ve uçları cepheden dışarı taşan daha küçük hatılların atıldığı bir tekniktir (Kavas, 2015, s. 365-389). Hatılların uçları dışarıya doğru 15-20 cm. taşıntı yaptığı için bu teknik yöre halkı tarafından “düğmeli duvar” olarak adlandırılmıştır (Kavas, 2015, s. 365-389). Bu tekniğin asli halinde ahşap ve moloz taşın arasında başka herhangi bir bağlayıcı malzeme kullanılmamaktadır. Ancak daha sonra yapı çimento harcıyla sıvanmıştır.

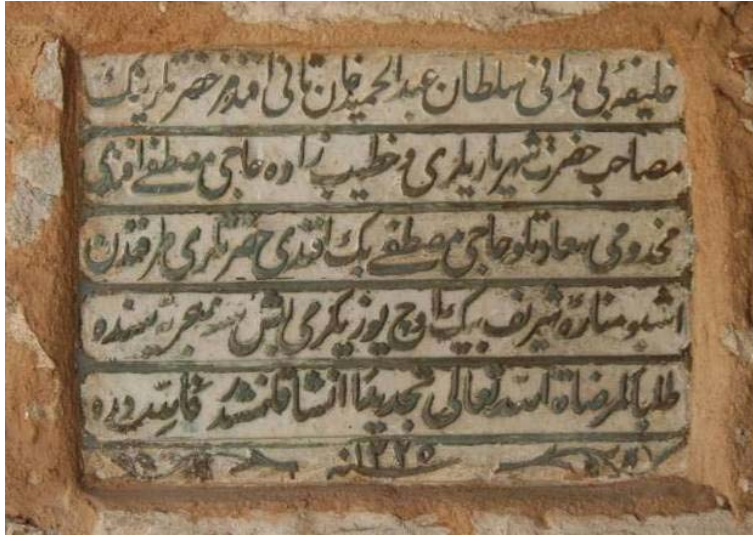
Kaidesi moloz taş olan minarenin gövde, şerefealtı, şerefe ve petek kısmı tuğla ile oluşturulmuştur. Kûlahı ise kurşun kaplıdır. Yapının zemini, tavanı, kapı ve pencere doğramaları, kadınlar mahfili, vaaz kürsüsü, mihrap çerçevesi ve minberi ahşaptandır.

Yapı üzerinde inşa kitabesi olmadığı için kim tarafından ve ne zaman yaptırıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak minare üzerinde altı satırlık mermer onarım kitabesi bulunmaktadır (Görsel 2). Söz konu kitabeden anlaşıldığı üzere minare H.1325/M.1907-1908 yıllarında II. Abdülhamid’in musahibi² Hatıbzade Hacı Mustafa Efendi’nin oğlu Hacı Mustafa Efendi tarafından yeniden yaptırılmıştır. İnşa tarihi kesin

² Musahib: 1. Biriyle musâhabe eden, sohbetinde bulunan, konuşan, arkadaş. 2. Büyük bir zatın yanında bulunarak onu sözüyle sohbetiyle eğlendiren. 3. Pâdişahların husûsî işlerinde bulunanlardan herbiri. Ferit Devellioğlu, (2003). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, s.686.

olarak bilinmeyen yapı, gerek minarenin onarım tarihinden, gerekse cami ile bölgedeki sivil mimarlık örneklerinin benzerliklerinden hareketle 19. yüzyıla tarihlendirilebilir.

“Halife-i bi-müdanî Sultan Abdülhamid Han-ı Sani Efendimiz Hazretlerinin Musâhib-i Hazreti Şehriyarileri ve Hatibzade Hacı Mustafa Efendi Mahdumu saadetlü Hacı Mustafa Begefendi Hazretleri tarafından İşbu minare-i şerif bin üç yüz yirmi beş sene-i hicriyyesinde Taleben Rızatullahu Teala tecciden inşa kılınmışdır .... (Sene 1325, Kitabe)”.

Görsel 2: Minare üzerindeki onarım kitabesi

Yapının kuzey cephesi avlu duvarı ve sonradan eklenen bölümle kapatılmış durumdadır. Bu sebeple herhangi bir açıklık bulunmamaktadır. Caminin doğu cephesinde üç alt, iki de üst pencere, güney cephesinde iki alt, üç de üst pencere bulunmaktadır. Batı cephede ise asimetrik olarak yerleştirilmiş farklı ölçülerde sekiz adet pencere mevcuttur. Üst pencereler diğerlerine oranla daha küçük tutulmuştur. Yapı üzerindeki pencerelerin tamamı boyuna dikdörtgen formlu ve ahşap doğramalıdır. Alt sıradaki büyük boyutlu pencereler demir parmaklıklı, üst sıra pencereleri ise ahşap şebekelidir. Ayrıca doğu cephe üzerindeki üst sıra pencerelerinin üzerinde sıvayla yapılmış basit süslemeler yer almaktadır. Arazinin eğiminden dolayı yapının en yüksek cephesi olan güney cephede mihrap dışı taşıntı yaparak payanda görevi görmektedir (Görsel 3-6).

Görsel 3: Caminin kuzey cephesi

Görsel 4: Caminin doğu cephesi

Görsel 5: Caminin güney cephesi

Görsel 6: Caminin batı cephesi

Yapının kuzey cephesinde, giriş kapısının batısında duvardaki izlerden sonradan eklendiği anlaşılan doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı bir mekân yer almaktadır (Görsel 7). Doğu cephedeki basit dikdörtgen bir açıklıktan girilen mekânın batı duvarında bir adet pencere açıklığı bulunmaktadır. İşlevi anlaşılamayan bu mekân günümüzde depo olarak kullanılmaktadır³.

³ Bölgenin ormanlık olmasından dolayı sık sık yangınların çıktığı ve bu sebeple köylerde yangın söndürme tulumlarının olduğunu yöre halkından duymuştuk. Depo olarak kullanılan bu mekânın içerisinde söz konusu tulumlardan birinin hâlâ korunduğuna şahit olduk.

Görsel 7: Caminin kuzeyindeki sonradan eklenen bölüm

Kuzey cephedeki iki kanatlı ahşap kapıdan harime girilmektedir. Günümüzde yeşil yağlı boya ile boyanmış olan kapı kanatları üzerinde “S” ve “C” kıvrımlarıyla hareketlendirilmiş yatay ve düşey panolardan oluşan basit süsleme unsurlarına yer verilmiştir. Yalın bitkisel motiflerin bulunduğu kapı kanatları üzerinde metal kapı halkaları ve aynalıkları da görülmektedir (Görsel 8).

Görsel 8: Harimin giriş kapısı

Kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen planlı harimin üzeri duvarlar ve dört ahşap direğin taşıdığı düz ahşap tavanla örtülüdür (Görsel 9-11). Harimi örten döşeme tahtalarının arasına çıtalar çakılarak kasetleme yöntemiyle süsleme oluşturulmuştur. Tavanda dört ayağın merkezinde içe doğru kavisli sembolik bir kesik kubbeye yer verilmiştir. Bağdadi tekniğiyle yapılmış bu sembolik kubbenin merkezinde bitkisel karakterli iki bordürle sınırlandırılan daire şeklindeki tavan göbeği bulunur ki burası ahşap çıtalarla oluşturulmuş baklava dilimi motifleriyle bezelidir. Tavan göbeğinin merkezinde ajur tekniğiyle yapılmış bir daire ve onu çevreleyen altı kollu yıldız motifi yer almaktadır. Yıldızın kolları da yine bitkisel karakterli motiflerle hareketlendirilmiştir. Sarı ve yeşil boya ile zikzak şeklinde iki bordürle sınırlandırılan kavisli kubbe karnında ise çeşitli hat örnekleri görülmektedir. Beyaz zemin üzerine siyah renkle yazılmış hat örneklerinde “Allah (الله), Muhammed (محمد), Ebubekir (أبو بكر), Ömer (عمر), Ali (علي), Osman (عثمان), Hasan (حسن), Hüseyin (حسين), Bilâl-i Habeşî (بلال الحبشي)” gibi isimlerle birlikte “maşallah” (ما شاء الله) okunmaktadır. Bunların dışında ne olduğu tam olarak okunamayan Arapça bazı yazılar da yer almaktadır. İsimler yine sarı ve yeşil renkte daire şeklinde panolar içerisinde yerleştirilmiştir. Bu bölümde özellikle ibrik şeklinde yazılmış “maşallah” yazıları dikkat çekmektedir. Ayrıca tavanda kubbenin doğu, batı ve güneyinde altı kollu birer yıldız motifi yer almaktadır. Ahşap direklerin çevresine ise içerisinde yaprakların bulunduğu sekiz kollu yıldızlar yerleştirilmiştir.

Görsel 9: Harimin genel görünüşü

Görsel 10: Örtü sistemi

Görsel 11: Kubbeden ayrıntı

Mihrap kible duvarının ortasında yarım daire planlı ve ahşap kaplamalı olarak yer almaktadır (Görsel 12-14). Sarı, yeşil, mavi, kırmızı ve turuncu renklerle boyalı olan ahşap mihrap kaplaması altı ince bordürle çevrelenmiştir. Bordürler bir boş bir dolu olacak görselde düzenlenmiştir. Dıştan itibaren birinci bordürde kıvrık dallar üzerine yerleştirilmiş yaprak ve çiçeklerden oluşan bitkisel; üçüncü bordürde kafes şeklinde geometrik; beşinci bordürde ise spiraller yapan kıvrık dalların arasına palmetlerin yerleştirildiği bitkisel kompozisyon işlenmiştir. Mihrabın yuvarlak kemerli kavsara çevresi bitkisel kompozisyonla hareketlendirilmiştir. Merkezdeki bir palmetle sonlanan kemer şeklindeki mihrap tepeliği temsili iki sütunla üç bölüme ayrılmıştır. Ortadaki bölümde hilal şeklinde bir vazo ve vazodan çıkan kıvrık dallar üzerine yerleştirilmiş yaprak ve çiçeklerden oluşan bir kompozisyon görülmektedir. Simetrik olarak düzenlenen yanlardaki bölümlerde, karşılıklı "S" motiflerinin oluşturduğu bir kökten çıkan kıvrık dallar üzerine yaprak ve çiçeklerin yerleştirildiği bir kompozisyon uygulanmıştır. İki yanda volütlerle sonlanan mihrap tepeliği ortada iri bir palmetle taçlanmaktadır. Tepelik süslemelerinin tamamı boyama ve ajur tekniğiyle oluşturulmuştur.

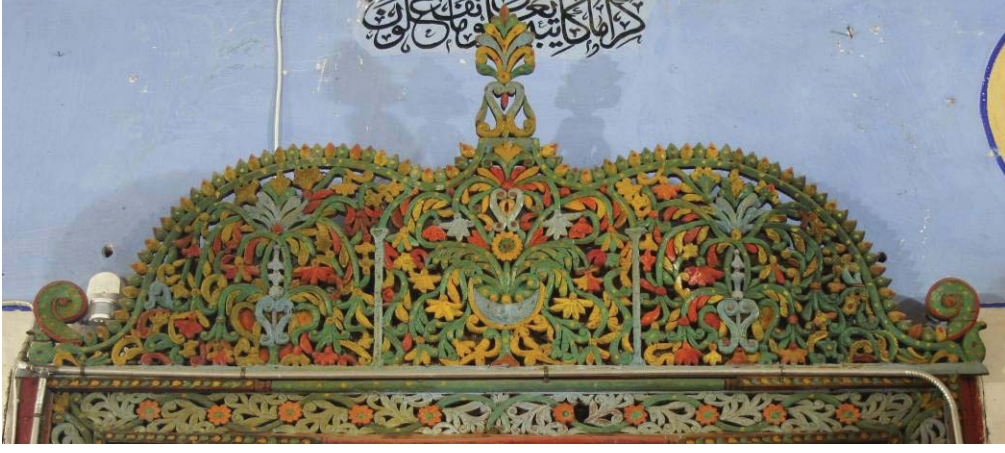

Görsel 12: Mihrabın genel görünüşü

Görsel 13: Mihraptan ayrıntı

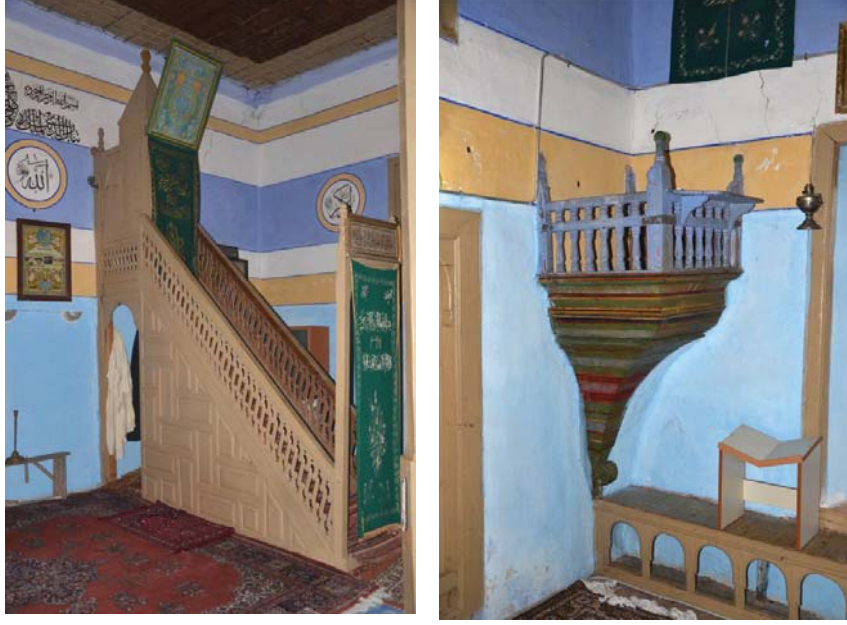

Görsel 14: Mihrap tepeliği

Minber mihrabın batısında bulunmaktadır (Görsel 15). Mihrabın ince işçiliğine karşılık ahşap minber oldukça yalın tutulmuştur. Yağlı boya ile boyanmış olan minberin yan aynalıklarında yatay ve düşey dikdörtgen panolar ile karelerden oluşan sade süslemeler yer almaktadır. Minber korkuluklarında ise ajur tekniği ile oluşturulmuş “S” kıvrımlarından oluşan süslemeler görülmektedir.

Vaaz kürsüsü harimin güneydoğu köşesinde bulunur. Ahşap malzemden yapılmış vaaz kürsüsü sarı, yeşil, kırmızı ve mor renklerle boyanmıştır (Görsel 16). Harimin kible duvarında vaaz kürsüsü ve mihrap arasındaki bölümde yuvarlak ve bursa tipi kemerlerle hareketlendirilmiş ahşap nişler yer almaktadır.

Görsel 15-16: Minber ve vaaz kürsüsü

Kadınlar mahfili harimin kuzeyinde olup buraya kuzeydoğu köşedeki merdivenden çıkılmaktadır (Görsel 17). Ahşap direkler üzerine oturan kadınlar mahfili ahşap çıtalarla oluşturulmuş kafesle kısmen harime kapatılmıştır. Kadınlar mahfilinin altı da caminin diğer bölümlerinden yüksek tutulmuş ve ahşap korkulukla çevrelenmiştir. Yapı üzerindeki süslemeler ağırlıklı olarak mihrap çerçevesi ve tavanda yoğunlaşmaktadır. Bununla birlikte minber yan aynalıklarında ve kapı kanatlarında da süsleme unsurları dikkat çekmektedir.

Görsel 17: Harimin kuzeyindeki kadınlar mahfili

Değerlendirme

Çalışmamıza konu olan Sarıhacılar Köyü Camisi, plan, yapı elemanları, malzeme ve süsleme özellikleri açısından bakıldığında şu görselde değerlendirilebilir: Harimin kuruluşuna ve taşıyıcı sisteme göre, derinlemesine dikdörtgen planlı ve ahşap direkli yani "sakıflı cami" olarak tanımlanabilir. İçten düz ahşap tavanla, dıştan dört yöne eğimli kiremit kaplı kırma çatıyla örtülü olan yapının örtü sistemi duvarlar ve dört ahşap direk tarafından taşınmaktadır. Ahşap direklerin ortasında bağdadi tekniğiyle yapılmış sembolik kubbe şeklinde çökertme tavan görülmektedir. Harimin kuzey duvarı boyunca ahşap kadınlar mahfili uzanmaktadır. Caminin kuzeydoğu köşesinde kare kaideli, silindirik gövdeli tek şerefeli minare yükselmektedir.

Türk Sanatı'nda Karahanlı ve Gazneli dönemlerinde başlayan ahşap direkli cami geleneği (Denike, (Çev. Uysal) 1986, s. 29-30) Anadolu'da da yoğun olarak karşımıza çıkmaktadır (Kuran, 1972, s.179-186). Bu geleneğin Anadolu'daki erken tarihli temsilcileri arasında Afyon Ulu Camisi (M.1272) (Karpuz, 2004, s. 25), Sivrihisar Ulu Camisi (M.1275) (Karpuz, 2004, s. 24), Ankara Arslanhane Camisi (M.1289-90) (Öney, 1990, s.1) ve Beyşehir Eşrefoğlu Camisi (M.1297) (Çaycı, 2008, s. 11) sayılabilir. Ankara Ahi Elvan Camisi (14. yy) ve Kastamonu Kasaba Köyü Mahmut Bey Camisi (M.1366) (Çifci, 2006, s. 96-99) ise geleneğin 14. yüzyıldaki önemli temsilcileridir.

Cami mimarisinde derinlemesine dikdörtgen plan şeması da Anadolu'nun farklı bölgelerinde hemen her dönemde uygulanmış olan bir plan tipidir. Ankara Alâaddin Camisi (M. 1178) (Öney, 1971, s. 17-20), Kayseri Hacı Veled Camisi (M. 1349) (Özkeçeci, 1997, s. 84-85), Trabzon İç Kale (Şirin Hatun) Camisi (M. 1470) (Boran, 2001, s. 129-133), Kemaliye Taşdibi Camii (1635) (Pektaş, 2006, s. 39-43), Kayseri Müftü Camisi (M. 1716) (Özkeçeci, 1997, s. 152-153), Niğde Sarı Abdurrahman Paşa (Rahmaniye) Camisi (M. 1747) (Çal, 2000, s. 94-103), Niğde Kemali Ümmi Camisi (18. yy. son çeyreği) (Çal, 2000, s. 87-93), Yozgat Başçavuş Camisi (M.1800-1801) (Acun, 2005, s. 71-94), Kemaliye Yeşilyamaç Köyü Camisi (M. 1808-1839) (Pektaş, 2006, s. 91-95), Yozgat Nakipzâde (Hoşyar Kadın) Camisi (M.1844) (Acun, 2005, s. 123-130), Kırşehir Alâaddin Camisi (1894-95) ve Muğla-Yatağan Siyami Bey Camisi (M.19. yy. başları) (Kunduracı, 2007, s. 25-28) derinlemesine dikdörtgen planlı camilere Anadolu'nun farklı bölgelerinden örnekler olarak sıralanabilir. Antalya-Akseki ve çevresinde de Büyükkalan Köyü Aşağı Cami, Çimi Köyü Orta Cami, Süleymaniye Köyü Eski Cami ile Belenalan, Güçlüköy, Hüsamettin, Minareli ve Pınarbaşı köyleri camileri derinlemesine dikdörtgen planlıdır. Ayrıca Çimi Köyü Orta Cami ve Süleymaniye Köyü Eski Cami ile Belenalan, Değirmenlik ve Minareli köyleri camilerinde de ahşap direk taşıyıcı olarak duvarlara destek olmaktadır.

Caminin kuzeydoğu köşesindeki minarenin benzeri bu bölgede sadece Minareli Köyü Camisi'nde görülmektedir. Akseki köylerindeki diğer camilerde ise genellikle ahşap köşk minare uygulanmıştır (Sağiroğlu, 2016, s. 49-58). Moloz taş kaideli, tuğladan silindirik kısa gövdeli minareler ise her dönemde Anadolu'nun farklı bölgelerinde özellikle küçük boyutlu camilerde sıklıkla tercih edilen bir uygulamadır. Birgi Gündük Minare Mescidi (14. yy. ikinci yarısı) (Ünal vd. 2001, s. 80-81), Manisa Göktaşlı Cami (1493-94) (Acun, 1999, s. 138-145), Manisa Aynı Ali Camii (16. yy.) (Acun, 1999, s. 244-249), Yarıhisar İç Kale Camii (1324-1362) (Boran, 2001, s. 83-86) ve Anamur İç Kale Camii (1565) (Boran, 2001, s. 162-166) benzer formda minareye sahip camilere örnektir.

Anıtsal bir taç kapısı olmayan yapının son cemaat yeri de bulunmamaktadır. Yapı üzerinde iki sıra pencere uygulaması görülmektedir. Pencerelerin tamamı boyuna dikdörtgen formlu olmakla birlikte, alt sıra pencereleri daha büyük tutulmuştur. Pencerelerin tamamı ahşap doğramalı olup, alt sıra pencereleri demir parmaklıklı, üst sıra pencereleri ise ahşap şebekelidir. Doğu cephedeki alt sıra pencereleri ayrıca içten iki kanatlı ahşap kapaklıdır. Bölgenin ormanlık olması pencere doğramalarında ve kapaklarında ahşap kullanımını kolaylaştırmıştır.

Yapı üzerindeki sembolik kubbenin benzerlerini Anadolu'nun farklı bölgelerinde birçok yapıda görmek mümkündür. Çarşamba-Paşayazı Köyü Camii (Nefes, 2010, s. 385-397), Erdemli-Güzeloluk Köyü Camisi (1903-1904) (Tay, 2011, s. 265-286) ve İzmit İç Kale Camisi (1332) (Boran, 2001, s. 75-78) sembolik kubbenin görüldüğü yapılara örnek olarak verilebilir. Akseki ve köylerinde ise ahşap veya bağdadi tekniğiyle yapılmış sembolik kubbe uygulamaları; Belenalan Köyü Yukarı Cami, Çimi Köyü Orta Cami ile Hüsamettin ve Pınarbaşı köyleri camilerinde görülmektedir. Ayrıca bölgedeki sivil mimarlık örneklerinde de benzer uygulamayla karşılaşmaktadır. Akseki ve köylerinde Hüseyin Erdoğan'ın Evi (1936) (Yarar, 2001, s. 133-138), Hacı Mehmet Türe'nin Evi (1937) (Yarar, 2001, s. 116-124), Mustafa Erdoğan'ın Evi (1938) (Yarar, 2001, s. 145-149) ve Çingil Evi 20.yy. (Yarar, 2001, s. 34-38) örnek olarak sayılabilir. Söz konusu sivil mimarlık örneklerinin tavan göbeklerinde de caminin tavan göbeğiyle benzer süslemeler yer almaktadır. Bu da sivil mimarlık örneklerini inşa eden ustalarla cami ustasının aynı geleneğin temsilcileri olduğunu göstermektedir.

Sembolik kubbenin merkezindeki daire şeklinde ahşap tavan göbeğinin benzerleri Kurşunlu Yusuf Oğlu Hasan Ağa Camii (M.1861-1862) (Bayhan vd. 2007, s. 24-25), Kurşunlu Demirciören Köyü Camii (19. Yy. Sonu. 20. Yy. Başı) (Bayhan vd. 2007, s. 26-28) ve Kurşunlu Ağılözü Köyü Camii'nde (1903) (Bayhan vd. 2007, s. 29-30) görülmektedir.

Ayrıca ahşap tavanda yer alan sekiz kollu yıldızların içindeki yapıların benzerlerini de Akseki Aşağı Bucak Köyü Raşit Ağa'nın Evi (Yarar, 2001, s. 168-183) ile Kurşunlu Taşkaracalar Camisi'de (ilk yapılışı 17. yy. ilk yarısı) (Bayhan vd. 2007, s. 17-18) görmek mümkündür.

Yarım daire planlı mihrabın kendisi yalın tutulurken ahşap çerçevesi üzerinde zengin süslemelere yer verilmiştir. Anadolu'da ahşap mihrap geleneğinin en önemli temsilcisi 14. yüzyıl ortalarına tarihlendirilen Ürgüp-Damsa Köyü Taşkın Paşa Camisi mihrabıdır (Bakırcı, 2000, s. 218-221). Bugün Ankara Etnografya Müzesi'nde sergilenen mihrap erken tarihli olmasının yanında anıtsallığı ve kaliteli işçiliği ile de dikkat çekmektedir. Ahşap mihrap uygulaması daha çok Karadeniz Bölgesi'ndeki ahşap camilerde görülen bir uygulama olmakla birlikte (Karpuz, 1990, s. 281-298; Yavuz, 2009; Yavuz, 2009, s. 306-322; Bayhan, 2009, s. 55-84; Nefes, 2010, s. 151-174; Nefes, 2012, s. 155-164; Çal, 2014) Akseki'nin Belenalan, Çimi, Değirmenlik, Emiraşıklar, Güçlüköy ve Hüsamettin köyleri camilerde de gözlenmektedir. Ayrıca Ilgın-Yukarı Çiğil Kasabası Fazıl Camii R.1296/M.1880 (Şimşir, 2007, s. 607-620) ve Divriği Kültürlü Camisi (Denktaş, 2010, s. 47-49) gibi Anadolu'nun farklı bölgelerinde de benzer uygulamalarla karşılaşmaktadır.

Yapının orijinal olduğu anlaşılan ahşap minberi yağlı boya ile boyanmıştır. Minber yan aynalıklarında yatay ve düşey dikdörtgenlerle karelerden oluşan sade süslemelere yer

verilmiştir.

Harimin güneydoğu köşesinde bulunan ahşap vaaz kürsüsünün, Akseki'de Belenalan, Değirmenlik ve Hüsametlin köylerinin camilerinde de benzer formda ve özellikle benzer örnekleri görülmektedir. Bu da bölgesel bir üslup olduğu ve belki de aynı ustalar tarafından yapıldığını düşündürmektedir.

Harimin kuzeyinde ahşap direklerle taşınan kadınlar mahfili mevcuttur. Ahşap mahfilin benzer örneklerine bu bölgede Akseki'nin Büyükalın Köyü Aşağı Cami, Büyükalın Köyü Yukarı Cami ve Çimi Köyü Orta Cami ile Değirmenlik, Emiraşıklar, Hüsametlin, Minareli, Pınarbaşı ve Süleymaniye köyleri camilerinde de rastlanır. Mahfil katındaki ahşap çıtalarla yapılmış kafes uygulamasına Akseki ve çevresinde Büyükalın Köyü Aşağı ve Yukarı camii ile Hüsametlin Köyü Camisi'nde de rastlanır. Ayrıca Kemaliye Salihli Köyü Camii (1844) (Pektaş, 2006, s.95-100), İstanbul-Eminönü Hacı Beşir Ağa Camisi (1745-1746) (Tay, 2014, s. 106-137), Divriği Güllübağ Camisi (19. yy. ikinci yarısı) (Denktaş, 2010, s. 68-71), Manisa Attar Ece (Hoca) Camii (1923-24) (Acun, 1999, s. 74-79), Manisa İbrahim Çelebi Camii (1549) (Acun, 1999, s. 169-177), Manisa Serabet Camii (1646-47) (Acun, 1999, s. 257-264) ve Ankara İç Kale (Alaaddin) Camii'de (1197) (Boran, 2001, s. 50-59) de benzer görselde ahşap kafesler görülmektedir.

Yapı üzerindeki süslemeler mihrap, minber, tavan ve kapı kanatları üzerinde toplanmıştır. Bunlar içerisinde özellikle mihrabın ahşap işçiliği son derece önemlidir. Malzeme açısından değerlendirildiğinde süslemeler ahşap ve sıva üzerine yapılmıştır. Ayrıca kapı kanatları üzerindeki halkalar maden işçiliği olarak değerlendirilebilir. Kapı tokmakları ve halkalarının özellikle Osmanlı Dönemi'nde Anadolu'nun her bölgesinde ve Trakya'da yoğun olarak kullanıldığı bilinmektedir (Çal ve Çal, 2008).

Süsleme programlarında motif olarak bitkisel, geometrik ve yazının çeşitleri görülmektedir. Ayrıca kubbe içinde yazıyla oluşturulmuş ibrik tasviri sembolik bir süsleme ögesi olarak değerlendirilebilir. Bu tasvirin benzeri Muğla-Yatağan Yerleşik-Çatakbağyaka Köyü Camii'nde de görülmektedir (1796-97) (Kunduracı, 2007, s. 21-25). Ahşap üzerine yapılan süslemelerde teknik olarak oyma ve boyama kullanılmıştır. Özellikle mihrap tepeliğindeki süslemelerde ajur tekniği uygulanmıştır. Sıva üzerine yapılan kubbe karnındaki süslemelerde ise boyama tekniği kullanılmıştır.

Akseki de Sarıhacılar Köyü de Toros Dağları'nın üzerine kurulmuş yerleşim yerleridir. Bu sebeple ilçe ve köy dağlık ve ormanlık bir coğrafyaya sahiptir. Bu da bölgenin yapı malzemesinde belirleyici olmuştur. Anadolu'nun farklı bölgelerindeki yapıların inşasında genellikle kolay bulunabilen, sağlam ve ucuz olan malzeme tercih edilmektedir. Akseki ve çevresinde de ahşap ve moloz taş en çok tercih edilen inşaat malzemeleridir. Bu sebeple Sarıhacılar Köyü Camisi'nin inşasında da bölgenin genel eğilimine bağlı olarak ahşap ve moloz taş kullanılmıştır. Yapının kapı ve pencere doğramaları, zemin ve tavan döşemeleri, mahfili, vaaz kürsüsü, mihrap çerçevesi ve minberi de ahşaptır. İnşaat tekniği olarak iki farklı teknik görülmektedir. Güneydeki esas yapı ahşap ve moloz taşın kullanıldığı yarı kâgir sistemle inşa edilmiştir. Sonradan eklendiği anlaşılan kuzeydeki bölümde ise "düğmeli duvar" tekniği uygulanmıştır. Düğmeli duvar tekniği Anadolu Türk Mimarisi'nde Akseki, İbradı, Ormana ve çevresine özgüdür (Kavas, 2015, s. 364-389).

Yapı üzerinde inşa kitabesi olmadığı için ne zaman ve kim tarafından yaptırıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Ayrıca yapıyla ilgili herhangi bir arşiv belgesi ya da vakıf kay-

dına da ulaşamamıştır. Ancak minare üzerinde altı satırlık onarım kitabesi yer almaktadır. Söz konusu kitabeden minarenin H. 1325/M.1907-1908 tarihinde II. Abdülhamid'in musahibi Hatibzade Hacı Mustafa Efendi'nin oğlu Hacı Mustafa Efendi tarafından tamir ettirildiği öğrenilmektedir. Gerek minarenin onarım tarihinden, gerekse cami ile bölgedeki sivil mimarlık örneklerinin benzerliklerinden hareketle yapının 19. yüzyılda inşa edildiği kabul edilebilir.

Sonuç

Antalya-Akseki Sarıhacılar Köyü Camisi derinlemesine dikdörtgen planlı harimi, sembolik kubbesi ve ahşap mihrabı ile Anadolu Türk Sanatı'nın geç dönemine dair önemli bir eserdir. Akseki'nin köylerinde gerçekleştirdiğimiz arazi çalışmasında genellikle ihtiyaca yönelik küçük ölçekli sade camilerin inşa edildiği görülmüştür. Sarıhacılar Köyü Camisi ise gerek mimarisi gerekse zengin süslemeleriyle bölgenin en önemli yapısı olarak belirmektedir. Özellikle ahşap mihrabı Ürgüp-Damsa Köyü Taşkın Paşa Camisi'yle başlayan geleneğin geç dönemdeki önemli bir temsilcisidir.

Banisi ve ustası bilinmeyen cami, köy halkı tarafından ımece usulü yaptırılmış olmalıdır. Ayrıca bölgedeki sivil mimarlık örneklerine olan benzerliği de caminin köydeki konutları inşa eden yerel ustalar tarafından yapıldığını düşündürmektedir. Bu da bölgeye has bir mimari kültürün oluşmasına katkı sağlamıştır.

Sarıhacılar Köyü günümüzde büyük oranda terk edilmiş durumdadır. Ancak caminin inşa edildiği dönemde köyün maddi anlamda zengin bir merkez olduğu düşünülebilir. Zira bu kadar yoğun bezemenin olduğu bir caminin yapılabilmesi için ekonomik anlamda zenginlik gerekmektedir. Bununla birlikte caminin ince işçiliği ve süslemeleri köy halkının sadece ekonomik anlamda değil kültürel anlamda da zengin olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, Türk halk mimarisinin ve kültürünün taşradaki önemli bir temsilcisi olan Sarıhacılar Köyü Camisi Türk insanının engin sanat zevkinin ve yeteneğinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Böylesine önemli bir kültür varlığının korunması ve gelecek kuşaklara aslı haliyle aktarılması gerekmektedir. Bunun için de öncelikle köyün yeniden ihya edilmesi ve insanların buraya dönmesi sağlanmalıdır. Ekonomik sebepler başta olmak üzere şehir hayatının sağladığı kolaylıklar insanların köye dönmelerini güçleştirmektedir. Ancak tarım ve hayvancılığa dayalı köy ekonomisi veya alternatif turizm seçenekleri yoluyla köyler daha cazip hale getirilebilir. Böylece Sarıhacılar Köyü ve günümüzde terk edilmiş olan diğer köylerimiz de geçmişteki o canlı günlerine yeniden kavuşacaktır. Bu sayede köy camilerimiz başta olmak üzere, köy odalarımız ve geleceksel halk mimarimizin birçok temsilcisi yaşayacak ve gelecek kuşaklara aktarılacaktır.

Kaynakça

- Acun, H. (1999). Manisa'da Türk Devri Yapıları. Ankara: Türk Tarih Kurmu Yayınları.
Acun, H. (2005). Bozok Sancağı'nda (Yozgat İli) Türk Mimarisi. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- Bakırer, Ö. (2000). Onüç ve Ondördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrabları. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Bayhan, A. A. ve Salman, F., Çelik, A. (2007). Tarihi ve Kültürel Değerleri İle Kurşunlu. Çankırı.
- Boran, A. (2001). Anadolu'daki İç Kale Cami ve Mescitleri. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Çal, H. (2000). Niğde Şehrindeki Ahşap Tavanlı Camiler ve Mescitler. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Çal, H. ve Çal, Ö. (2008). Trakya Bölgesi Kapı Tokmakları ve Çekecekleri. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Çal, H. (2014). Boyovası/Boyabat Kazasında Türk Mimarisi. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Çaycı, A. (2008). Eşrefoğlu Beyliği Dönemi Mimari Eserleri. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Çıfci, F. (2006). Kastamonu Camileri-Türebeleri ve Diğer Tarihi Eserleri. Ankara: Kastamonu Belediye Başkanlığı Yayınları.
- Denike, B. (1986). "Batı Türkistan'da Ahşap Oymalı Birkaç Abide" (Çev. Uysal, A. O.), Vakıflar Dergisi, 29-30.
- Denktaş, M. (2010). Divriği'de Osmanlı Camii ve Çeşmeleri. Sivas: Çığır Ofset Matbaa.
- Devellioğlu, F. (2003). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Karpuz, H. (1990). "Trabzon'un Çayakara İlçesi Köylerinde Bulunan Bazı Camiler", Vakıflar Dergisi, Sayı 21, 281-298.
- Karpuz, H. (2004). Anadolu Selçuklu Mimarisi, Konya.
- Kavas, K. R. (2009). Akdeniz Dağlık Yerleşimindeki Kırsal Mimari Geleneğe Çevre Estetiği: Ürünlü Örneği, (ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mimarlık Tarihi Anabilim Dalı Doktora Tezi), Ankara.
- Kavas, K. R. (Ed.) (2015). "Akseki-İbradı Havzası'nda Geleneksel Mimarlık", Ben Akseki'yim, (Hazırlayan, Durak, A.), (s. 364-389). İstanbul: Akseki Eğitim Hayratı Derneği Yayınları.
- Kunduracı, O. (1995). Batı Toroslarda Bulunan Geleneksel Konutlar. (Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Sanat Tarihi Bilim Dalı Doktora Tezi), Konya.
- Kunduracı, O. (2007). Muğla-Yatağan Çevresindeki Türk Devri Mimarisi ve El Sanatları, Muğla: Muğla Valiliği Yayınları.
- Kuran, A. (1972). "Anadolu'da Ahşap Sütunlu Selçuklu Mimarisi", Malazgirt Armağanı. (s. 179-186) Ankara.
- Nefes, E. (2010). "Çarşamba'da Yıkılmak Üzere Olan Ahşap Camilerden Biri: Paşayazı

- Köyü Camii”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 3, Sayı 14, 385-397.
- Nefes, E. (2012). “Samsun/Çarşamba’da Çantı Tekniğinde İnşa Edilmiş İki Ahşap Camii; Ustacalı Köyü Camii ve Kocakavak Köyü Camii”, Vakıflar Dergisi, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Sayı 38, 155-164.
- Öney, G. (1971). Ankara’da Türk Devri Dini ve Sosyal Yapıları, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Öney, G. (1990). Ankara Arslanhane Camii, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özkeçeci, İ. (1997). Tarihi Kayseri Cami ve Mescidleri, Kayseri.
- Parlak, B. (2011). Antalya Cami ve Mescitlerinde Yer Alan Mihraplar, (Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi), Kayseri.
- Pektaş, K. (2006). Kemaliye (EğİN)’de Türk Mimarisi, Ankara: TŞOF Trafik Matbaacılık.
- Sağiroğlu, Ö. (2016). “The Documentation of Rural Wooden Minarets in Akseki-Manavgat-İbradi Regions of Antalya and Determination of Their Construction Systems”, Gazi University Journal of Science, Cilt 29, Sayı 1, 49-58.
- Şenocak, M. Sağiroğlu, Ö. (2016). “The Restoration Proposal for Mehmet Duruk Rural Dwelling in Akseki, Bucakalan Village”, Gazi University Journal of Science, Cilt 29, Sayı 2, 391-401.
- Sağiroğlu, Ö., Kınıkloğlu, T., Karayazı, S.S. (2016). “Akseki, İlvat Bölgesi Ahşap Kapı Tipolojisi ve Kilit Sisteminin ‘Traka-Tıfraz’ Belgelenmesi”, TÜBAV Bilim Dergisi, Cilt 9, Sayı 3, 10-30.
- Sağiroğlu, Ö. Karayazı, S.S. (2017). “Akseki Belenalan Köyü Geleneksel Kırsal Konut Dokusunda Korumanın; Ekoturizm Yolu İle Sürdürülebilirliğinin Tespiti”, TÜBAV Bilim Dergisi, Cilt 10, Sayı 1, 12-35.
- Şimşir, Z. (2007). “İlgın Yukarı Çiğil Kasabasındaki İki Ahşap Cami”, Konya Kitabı X, Konya, 607-620.
- Tay, L. (2011). “Erdemli-Güzeloluk Köyü’ndeki Türk Eserleri”, Zeitschrift für die Welt der Türken / Journal of World of Turks, S. 3(3), 265–286.
- Tay, L. (2014). Dâr-üs’saâde Ağası Hacı Beşir Ağa ve Eserleri, (Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Doktora Tezi), Kayseri.
- Tay, L. (2016). “Türk Halk Mimarisinin Kamusal Yansıması Olarak Akseki Köy Odaları”, Cappadocia Journal Of History And Social Sciences, Volume 7, 118-141.
- Ünal, R. H. vd. (2001). Birgi Tarihi, Tarihî Coğrafyası ve Türk Dönemi Anıtları, Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Yarar, S. (2000). Geleneksel Akseki Evlerinde Tavan Süslemeleri, (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı Sanat Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Yarar, S. (Ed.) (2015). “Akseki’den Üç Konağın İç Mekân Duvar Süslemeleri”, Ben Akseki’yim, (Hazırlayan, Durak, A.), İstanbul: Akseki Eğitim Hayratı Derneği Yayınları, 391-401.

Yavuz, M. (2009). *Çaykara ve Dernekpazarı'nda Geleneksel Köy Camileri*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Yavuz, M. (2009). "Doğu Karadeniz Köy Camilerinde Bezeme Anlayışı", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Volume 2/7, Spring, 306-322.

Yerli, H. (2011). *Antalya Minareleri (Cumhuriyet Dönemine Kadar)*, (Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi), Kayseri.